

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Венета Дойчева Иванова, НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, област на висшето образование Изкуства, направление 8.4. Театрално и филмово изкуство, научна специалност „Театрознание и театрално изкуство“

За придобиване на научната степен „доктор“ по професионално направление 8.4. „Филмово и театрално изкуство“

С кандидат Десислава Шпатова

Предложеният дисертационен труд „Ингмар Бергман на българската театрална сцена“ проучва един почти надокоснат от българските театрални изследователи въпрос, който е категорично вписан в заглавието на дисертацията. Темата заслужава това научно внимание, тъй като фигурата на Бергман с огромното влияние, което упражнява върху киното и театъра в световен план, присъства и в българския културен живот и провокира различни ефекти на въздействие върху творците и публиката в киното, театъра и литературата. Авторката се съсредоточава върху линията на театралните постановки, но паралелно с това представя и биографията на Бергман в България (чрез филмите, преводите и критическите реакции). Важен елемент от дисертацията е личното ангажиране на Д. Шпатова в постановъчна практика на Бергманови текстове, което ѝ позволява да притежава двойна гледна точка към изследвания проблем – като обективен изследовател на едно явление и като субективен творец, вписан в него. Равновесието между тези две оптики е постигнато, като авторката извлича най-същественото от опита на двете полета. Това придава на проучването качествата на хронологическо проследяване (акцент тук е историко-фактологичната перспектива) и на осмислено лично изказване (с фокус не просто върху личния ѝ опит, а и върху няколко авторски казуса на други творци). Важен аргумент, който уместно се изтъква е, че за разлика от сферата на киното, театралното проучване на Бергман в българска среда липсва. Научната значимост на проблематиката е убедително разгърната.

Състоянието на проблема е детайлно представено и това допълва аргументацията на целите и задачите като логично нужни и актуални. Може би

най-значимото сред поставените задачи е да се открие комплексното въздействие, което творчеството на Бергман упражнява върху движението на художествени идеи в театъра и да се открият специфичните теми и подходи, с които той се вписва като провокатор и обновител както на традиционно силни за българския театър линии (психологическия подход), така и на слабо интерпретирани въпроси (обсесии, интимна идентификация, трансцендентални въпроси, субективното търсене/отричане на идеята за Бога и др.)

Избраната методология е съчетание от проучвателни тактики, извличащи различни акценти. Неотстъпно се следва придържане към последователността на историческото съществуване на фактите, които са отчленени в няколко части (хронология на Бергмановото творчество; специфични автопоетични мотиви и връзки, рецепцията му в България и история на театралните интерпретации, свързани с текстове на Бергман). Централната тема на изследването е обогатена и от документирани лични свидетелства на три личности с различен професионален поглед към темата (чрез идентични въпроси на пространни интервюта). Синтезът на тези разнородни елементи се постига чрез имплицитно препращане на вниманието към онова, което е ново, интригуващо и неординерно в театрален план, вписващо се в българския пейзаж чрез Бергман.

Основната посока на дисертацията е да открие специфично-ценното, което творчеството на Бергман влага в българския театър. Посочва се, че чрез този автор се обновява традиционно силната актьорска школа на психологическото изследване, подчертава се, че образите на трансформацията, на разбягващите се вариации на лица и версии на „аза“ подтикват режисьорите да разгръщат пътища за сценично изразяване на съвременната личност, а за публиката тези спектакли са отваряне на по-слабо изследвани смислови пространства. В този аспект изследването би могло да се обогати с повече примери на актьорските или режисьорските прочити, като те бъдат разгърнати в по-подробна светлина. Това може да се отнесе дори и към посочените от авторката собствени режисьорски постановки (от изследването става ясно, че няма друг пример за режисьор с толкова наситен и траен интерес към Бергман в българския театър).

Важните изводи за преплитането на средства от киноезика и сценичното мислене в естетиката на Бергман са своеобразен синтез на изследователското търсене.

Към дисертацията са посочени три научни публикации, които са в авторитетни

издания и заслужено са намерили място с оригиналните си изследователски размишления. В хода на изложението авторката многократно се позовава на мнения и оценки на уважавани театрални критици и изследователи, които оценяват високо нейните театрални прочити по Бергман. Комплексната оценка както към научните ѝ статии, така и към творческите ѝ реализации по темата, а също и високите театрални награди и участия във форуми у нас и в чужбина, показва, че Д. Шпатова получава признание от вискателни и компетентни ценители.

Тъй като дисертацията има както научно-изследователски характер, така и белези на популяризиране и адресиране към изкушена, но по-широка аудитория могат да се посочат някои препоръки. Може би едно обвързване на проблематиката с процеси, които протичат в българския театрален живот в хода на навлизането на Бергман на нашата сцена би открито неговата специфика, а може би ще открие и неговата значимост. Третата част на изследването, която стъпва върху три творчески фигури с театрално-сценично отношение към Бергман, не изказва аргументирана позиция за избирането точно на тези три личности и предполага разгръщане на причините за този фокус. Впечатляващата и внимателно проучена библиография по въпроса, която е приложена в края на труда би трябвало да се организира по реда на изписване първо на кирилица, а след това на източниците на латиница. Собствени имена и имена на театрални организми не са преведени/транскрибирани на български, което не е коректно спрямо българския читател. Тези бележки не променят същността на изследователската работа на Д. Шпатова и ако се вземат под внимание, биха допринесли за цялото.

Дисертационният труд е оригинално, авторско и обогатяващо изследване, самостоятелно извършено от автора и отговарящо на изискванията за докторска дисертация.

Гласувам с „да“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

12 юли 2021

София

